

פרשת "אמור"

מסתכלים עליך

-הרב אלישע אבינר-

בפרשתנו, פרשת אמור, שתי מצוות מהחמורות שבתורה: מצות קידוש ה' ואיסור חילול ה'. למרות ששתי המצוות מופיעות בהקשר של הקרבת קרבנות, פירשו גדולי ישראל שהן חורגות מהקשרן זה ומתייחסות לכלל התורה, המוסר והמצוות. ברור הדבר שלא כל מי שעושה מעשה טוב מקדש את ה' ולא כל עבריין הוא מחלל ה', ולכן נשאלת השאלה: מתי עבירה "רגילה" הופכת לחילול ה'? כיצד מעשה "קל" הופך ל"חמור"? לשאלות אלו משיב הרמב"ם באמצעות שלושה מצבים:

א. "שביקשו ממנו לעבור על דבר מן המצוות בשעת השמד" - כאשר כופים על יהודי להמיר את דתו וכביטוי לכך דורשים ממנו לעבור עבירה קלה. במקרה זה איננו מסתכלים מהי חומרת העבירה, מפני שהעבירה כבר איננה עומדת בפני עצמה אלא מייצגת את כל התורה ואת כל היהדות. היא מסמלת דרך חיים שלמה הכוללת פרטים רבים, מהם קלים ומהם חמורים. הניסיון להרחיק בכפייה בן לעם היהודי מיהדותו איננו מבחין בין מצווה קלה לחמורה, הוא מעניק ערך שווה לכל מצווה מפני שהמצווה מייצגת עיקרון.

ב. "שיעשה אדם עבירה שאין בה תאוה ולא הנאה, אלא מראה במעשיו זלזול והפקרות". גם כאן, העבירה איננה עומדת בפני עצמה אלא מייצגת: היא ביטוי למרד בכל התורה, לפריקת עול תורה ומצוות. אמנם, זה בא לידי ביטוי במעשה קל בלבד, אבל בתוכו מקופלת כוונה להשליך את כל האידיאל התורני. מרד הוא מרד גם כאשר הוא מתבטא בפעולה שולית.

ג. "שיעשה אדם הידוע בחסידות וביושר איזה מעשה הנראה להמון שהוא עבירה ואין המעשה ראוי לאותו חסיד לעשותו, למרות שהמעשה מותר, הרי זה חילול את השם". גם על ידי מעשה ניטראלי [= מותר] עלול להיווצר חילול ה'! אדם שמייחסים לו מידת החסידות ומצפים ממנו לרמת התנהגות גבוהה, עלול לחלל את ה' גם על ידי מעשה מותר. חז"ל מביאים לכך שתי דוגמאות: חסיד שקונה מצרך בחנות ואיננו משלם מיד, וחסיד ההולך "ארבע אמות ללא תורה וללא תפילין". הדוגמה הראשונה היא במצוות בין אדם לחברו והשנייה - בין אדם למקום. גם כאן החומרה נובעת מייצוג. כאן הגורם המייצג איננו המעשה אלא החסיד. החסיד מייצג באישיותו את הדגם המושלם של אורח חיים דתי ומוסרי. כאשר ההתנהגות שלו מתפרשת על ידי הציבור כעוול דתי או מוסרי, הדבר מערער את אמון הציבור בכוחה של התורה לפתח דמות ערכית יציבה. בלשון אחרת: החסיד מייצג את התורה, ולכן כל מעידה שלו גם אם היא קטנה ואפילו היא על "גבול האפור", פוגעת בדרך החיים המוסרית שהוא מיישם בחייו.

יש שהדבר איננו הוגן, שהרי אם הוא לא היה חסיד אף אחד לא היה בא אליו בטענות ומאשים אותו בחילול ה'. כעת, לאחר שהשקיע בפיתוח אישיותו, התאמץ והתקדם במעלות המוסר, במקום למחוא לו כפיים על הישגיו הרוחניים אנו טופלים עליו אשמה חמורה של חילול ה' בגלל מעשה פשוט שאחרים אינם מקפידים בו. אז היכן הצדק והשוויון?! התשובה היא שהאדם נידון בשני ממדים. במד האחד, האדם הוא אישיות פרטית, עם עולם פנימי, ערכים ואמונות, מעלות וחסרונות, הישגים וכישלונות. בממד השני האדם הוא דמות מייצגת. אדם איננו חי לבדו באיבוד. הוא יצור חברתי הקשור לאידיאולוגיה, לחברה, לדרך חיים שרבים הולכים בה. המארג החברתי והאידיאולוגי בא לידי ביטוי בהליכותיו משום שהסביבה בוחנת את מעשיו לא כאדם פרטי אלא מסתכלת עליו כחלון המאפשר להשקיף דרכו על השיטה ועל העיקרון.

ארגון רבני צ'הר

ההסתדרות הציונית העולמית
המערך לשירותים רוחניים בתפוצות

יש המבקשים להתנער מאחריותם הייצוגית: "אני אדם פרטי, אינני מייצג אף אחד, לכן התנהגותי איננה אמורה לעניין אתכם". אך נדמה שהייצוג איננו תלוי בבחירה. הייצוג נכפה על האדם על ידי סביבתו. לכן האדם איננו יכול להתנער ממנו. לאמור, האחריות הנובעת מהייצוג נכפית על האדם!! יש אחריות שאדם נוטל על עצמו מרצונו החופשי, ויש אחריות שמוטלת על האדם בעל כורחו. במבחן התוצאה אין כל הבדל ביניהן: קיום המשימות יקדם את הטוב בעולם, והתחמקות ממילוי המשימות תגרום נזק אדיר.

המסר הוא: יתכן שלא בחרת להיות מנהיג ולייצג דרך חיים. אבל אם החברה רואה בך מנהיג, היא מעניקה לך עוצמות ומכפילה את השפעתך בעולם. אל תתחמק, נצל את עוצמותיך בצורה חיובית ובכך תוביל את העולם למקום טוב יותר.

הרב אלישע אבינר הוא חבר הנהלת ארגון רבני 'צ'הר'